

Val- och demokratinämnden

Sammanträdesdatum 24 mars 2022

Förslag till yttrande över slutbetänkande av 2020 års valutredning - Säkerhet och tillgänglighet vid val (SOU 2021:96), Dnr 00013/2022

Beskrivning av ärendet

Regeringskansliet har inkommit med inbjudan att lämna remissyttrande på slutbetänkandet från 2020 års valutredning. För Helsingborgs stads del är den större delen av förslagen positiva för valarbetets utveckling. Vi ser att majoriteten av förslagen kan stärka vårt arbete med att genomföra val och syftar till att ge kommunerna stöd.

I några delar ser dock Helsingborgs stad utmaningar. Det handlar främst om tillgången till ändamålsenliga lokaler, även om det i grunden är bra med höga ambitioner för tillgängligheten till och utformningen av vallokaler och förtidsröstningslokaler.

Yttrande

Samordningsansvar för säkerhetsfrågor i valadministrationen

Det är i grunden positivt med en samordning av säkerheten i val. Även om samarbete mellan valadministrationens myndigheter idag är väletablerat skapar det decentraliserade systemet ojämlikheter mellan framför allt kommuner, gällande förmågan och resurserna att bedöma säkerhetsrisker.

Helsingborg stad ser positivt på framtida möjligheter att få tydliga rekommendationer och stöd i planeringen av säkerhetsarbetet. Redan idag får kommunen bra stöd i form av Valmyndighetens vägledande ställningstagande. Liknande råd och rekommendationer på säkerhetsområdet hade underlättat planeringsarbetet inför val. Förslaget att förtydliga säkerhetsarbete i vallagen är också positivt.

En aspekt som är värd att lyftas fram är att ett mer likriktat säkerhetsarbete skulle kunna stärka förtroende för det svenska valsystemet. Val- och demokratinämnden i Helsingborg tar redan emot synpunkter på organiseringen där personer från allmänheten hänvisar till andra förfarande i andra kommuner. Genom att arbeta på liknande sätt kan man undvika risken att valets genomförande misstänkliggörs på grund av att kommunernas sätt att arbeta skiljer sig åt. Det är dock värt att poängtera att det är bra att organisera ett mer likriktat arbete genom råd och rekommendationer för att inte förhindra anpassningar till lokala förutsättningar.

Rutin för incidentrapportering

Frågan om ett centralt incidentrapporteringssystem är av stor relevans. Helsingborgs stad ser mycket positivt på förslaget om att samordna och ålägga kommunerna med rapporteringsskyldighet. Redan idag sammanställer Helsingborgs stad rapporter över incidenter under förtidsröstning och valdag. Således ligger förslaget i linje med det arbete som Helsingborg redan gör.

Angående förslaget om allmänhetens möjlighet till inrapportering är detta i huvudsak positivt. Däremot kan det finnas ett behov av att förtydliga vilken typ av ärenden som hanteras via incidentrapporteringen, alltså att på ett pedagogiskt förklara vad en incident är. Det är också av vikt att skillnaden mellan vad som ska rapporteras som en incident och vad som bör polisanmälas förtydligas. Ett sådant tydliggörande minskar risken för dubbelrapportering av samma incidenter.

Överklagande av val

Helsingborgs stad har i sak inga synpunkter på förslagen som rör överklagande av val. Det är dock positivt att bemöta den ökande mängden ofullständiga överklaganden med tydliga informationsinsatser och krav på att den klagande ska ange personnummer för att säkerställa rösträtten.

Valobservatörers status

Eftersom valen i Sverige redan idag är offentliga för alla att ta del av har Helsingborg stad inte sett behovet av en ackreditering av valobservatörer i valen. Däremot är det positivt att införa en formell ackreditering om detta underlättar för valobservatörer i deras praktiska arbete. Vi vill understryka vikten av att valen i Sverige kan observeras av nationella och internationella organisationer eller institutioner.

De ifrågasättanden av valobservatörers tillträde till valprocessen som nämns i slutbetänkandet torde vara ett resultat av bristande utbildning av röstmottagarna. Detta eftersom tillträde till vallokalen inte, utom i specifika fall, får begränsas. Däremot kan det vara bra med en tydlig ackreditering av valobservatörer för att förtydliga deras roll i vallokalen gentemot väljarna, vilka inte kan förväntas vara insatta kring vad som gäller vid valobservation.

Att det är Valmyndigheten som föreslås stå för ackrediteringen ser vi som en naturlig del av myndighetens övergripande arbete i valet.

Väljargrupper med svårighet att utnyttja sin rösträtt

Möjligheten för alla invånare att utnyttja sin rösträtt är grundläggande både i svensk lagstiftning och för arbetet med val i Helsingborgs stad. Redan idag arbetar vi aktivt med tillgängligheten till förtidsröstningsställen och vallokaler. I de fall lokalerna inte redan är tillfredställande avseende tillgängligheten görs anpassningar i största möjliga mån exempelvis i form av ramper eller anpassade informationsinsatser.

Det ligger i vår ambition att arbeta på ett mer proaktivt sätt med andra funktionshinder än enbart fysiska. Att höja ambitionsnivån för tillgängligheten i arbetet med information och röstmottagarnas utbildning och bemötande är positivt. Ett sådant förtydligande i vallagen tillsammans med den centrala vägledning som föreslås ser vi som en god hjälp för kommunen att göra rätt saker i sitt arbete med denna typ av tillgänglighetsfrågor.

Gällande tillgången till lokaler som uppfyller tillgänglighetskraven ser vi en utmaning. Det handlar framför allt om nybyggda bostadsområden där tillgången på offentliga lokaler är låg samt delar av landsbygden. I de senare fallen tvingas vi i några fall redan kompromissa med exempel användandet av religiöst neutrala lokaler till förmån för tillgängligheten. Denna typ av utmaning kan tänkas öka med ökande tillgänglighetsregleringar.

Väljargrupper med synnedsättning

Insatser för att möjliggöra för väljare med synnedsättning att rösta och framför allt personrösta är av stor vikt. De enklare hjälpmedel som underlättar för personer med lindrigare synnedsättning tillhandahålls redan i valen i Helsingborg. Exempel på detta är att alla förtidsröstningslokaler och vallokaler är utrustade med förstoringsglas och ljusförstärkning. Förslaget ligger därför helt i linje med vårt nuvarande arbete.

Vi ser mycket positivt på det arbete som görs med att ta fram prototyper på hjälpmedel för personer med synnedsättning att avge en parti- och personröst utan hjälp. Helsingborgs stad ser fram emot att följa utvecklingen av framtagandet av nya hjälpmedel.

Valsedlar med punktskrift har Helsingborg ingen större erfarenhet av men vi ser positivt på förslaget om att tydliggöra hur dessa ska hanteras vid rösträkningen samt att detta bör ingå i röstmottagarutbildningen.

Utlandssvenskar

Förslagen för att underlätta för utlandssvenskar att nyttja sin rösträtt är positivt. Vi ser att utökade möjligheter för utlandssvenskar att delta i valen i Sverige ligger i linje med hur tillgängligheten till valen bör utvecklas.

Digitala röstkort

Att digitalisera röstkorten är i grunden positivt. Den största vinsten med detta är att röstkorten i större utsträckning än idag förväntas nå rätt väljare. Det som skulle kunna bli en utmaning är att informera väljarna om att ett fysiskt dubblettröstkort behöver skrivas ut vid förtidsröstningen om väljaren tar med sitt digitala röstkort. Risken att irritation uppstår i förtidsröstningslokalerna ser vi som möjlig. Därför är det viktigt att informationen om syftet med de digitalt utskickade röstkorten framgår till väljarna.

Val vid allvarliga fredstida kriser

Att kunna hantera genomförande av val i Sverige under allvarliga fredstida kriser är en fråga som är av mycket stor vikt. Detta har, precis som nämns i utredningen, aktualiserats av Covid-19-pandemin. Även lokala kriser såsom naturkatastrofer ser vi som en risk som kan behöva hanteras i framtiden, särskilt med tanke på ett förändrat vädermönster och klimat. Vi instämmer därför i utredningens bedömning att det krävs vidare utredningsarbetet för att nå fram till sätt att hantera fredstida kriser. Behovet av att valsystemet stärks för att hantera denna typ av kriser tror vi kommer att öka i framtiden. Även om Helsingborg hittills varit förskonade från allvarliga kriser i samband med val ser vi behovet av att robustheten i valsystemet stärks genom lagstiftning.

Rekrytering och utbildning av röstmottagare

Det är av stort värde att lyfta röstmottagarnas roll i de svenska valen. Röstmottagarna och viljan hos människor att ställa upp med att arbeta i valen är en grundförutsättning för att vår demokrati ska fungera. I dagsläget har Helsingborgs stad inte några större problem att hitta personer som vill arbeta som röstmottagare. Däremot ser vi en risk med att rekryteringsbasen minskar. Det skapar större krav på kommunerna att hitta nya sätt att nå ut och att rekrytera bredare än vad som tidigare gjorts.

Det som är en utmaning för oss är att hitta erfarna och kompetenta röstmottagare som vill axla rollen som ordförande eller vice ordförande i valdistrikten. Här ser vi redan nu att rekryteringsurvalet är snävt. Helsingborg stad välkomnar initiativ till att få en helhetsbild kring rekryteringen av röstmottagare i landet och ökad samverkan mellan kommuner. Redan idag utbyter Helsingborg stad erfarenheter med andra kommuner.

Avslutande kommentarer

Återigen vill vi påpeka att det är beklagligt att det i utredningens uppdrag inte ingår en översyn av valsedelssystemet. Helsingborgs stad står inför stora utmaningar att hitta lämpliga lokaler till såväl valdagen som förtidsröstningen. Vi delar valmyndighetens uppfattning att nuvarande valsedelssystem behöver förenklas och förbättras eftersom hanteringen av valsedlar innebär en rad problem för valadministrationen och där reformen kring valsedelsställens avskärmning bidrar till ytterligare svårigheter. Förändring av valsystemet skulle tillsammans med slopande av ångerrösten bidra till en betydligt mer effektiv valadministration.

Mathias Johansson Perttu
Servicedirektör